درس ۱۰: احیای ارزش‌های راستین

مفاهیم آموزشی

هدف درس: تبیین اقدامات ائمهٔ اطهار (ع) در راستای تعلیم دین و مرجعیت دینی

ـ امیرالمؤمنین (ع) با مشاهدهٔ رفتار مسلمانان روزگار خود، سرنوشت و آیندهٔ نابسامان جامعهٔ اسلامی را پیش‌بینی می‌کرد و در زمان‌های مختلف و سخنرانی‌های متعدد، مسلمانان را نسبت به عاقبت رفتارشان بیم می‌داد.

در شرایط سخت و بحرانی که بنی‌امیه دنیای اسلام را تا حدّ زیادی به دوران جاهلیت بازگردانده بودند، ائمهٔ اطهار از پا ننشستند و با این حاکمان مبارزه کردند و در مقابلِ تفسیرهای غلط از اسلام و تحریف دین، آموزه‌های قرآن و سخنان واقعی پیامبر را در اختیار جامعه قرار دادند.

اقدامات ائمهٔ اطهار (ع) در راستای مرجعیت دینی

۱- تعلیم و تفسیر قرآن کریم
۲- حفظ سخنان و سیرهٔ پیامبر (ص)
۳- تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو
۴- تربیت شخصیت‌های اسلامی

۱- **تعلیم و تفسیر قرآن کریم:** امامان بزرگوار در هر فرصتی که به دست می‌آوردند، معارف قرآن را بیان و رهنمودهای آن را آشکار می‌کردند.

نتیجهٔ این اقدام: مشتاقان معارف قرآنی توانستند از معارف قرآنی بهره ببرند.

۲- **حفظ سخنان و سیرهٔ پیامبر (ص):** امیرالمؤمنین (ع) و حضرت فاطمه (س) به ممنوعیت توجه نکردند و سخنان پیامبر را به فرزندان و یاران خود آموختند و از آنان خواستند که این آموخته‌ها را به نسل‌های بعد منتقل کنند.

حدیث زنجیرهٔ طلایی: هنگامی که امام رضا (ع) به اجبار مأمون، از مدینه به مرو، پایتخت حکومت این خلیفهٔ عباسی می‌رفت، در مسیر حرکت خود به نیشابور رسید. هزاران نفر به استقبال ایشان آمده بودند و با اصرار از ایشان خواستند تا برایشان سخنی بگوید. امام به آنان فرمود: «کَلِمَةُ لا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ حِصنی فَمَن دَخَلَ حِصنی اَمِنَ مِن عَذابی»:

«کلمهٔ لا اله الّا الله قلعهٔ محکم من است، هر کس به این قلعهٔ محکم من وارد شود، از عذاب من در امان می‌ماند.»

این حدیث، به جهت توالی و پشت سر هم آمدن اسامی پیشوایان معصوم در آن، به حدیث سلسلة الذهب (یعنی زنجیرهٔ طلایی) مشهور است.

۳- **تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو:** ائمهٔ اطهار (ع) با تکیه بر علم الهی خود، به دور از انزوا و گوشه‌گیری و با حضور سازنده و فعال، دربارهٔ مسائل مختلف در زمینه‌های احکام، اخلاق، افکار و نظام کشورداری اظهار نظر می‌کردند و مسلمانان را از معارف خود بهره‌مند می‌ساختند.

ثمرهٔ این حضور سازنده: فراهم آمدن کتاب‌های بزرگ در حدیث و سیرهٔ ائمهٔ اطهار (ع) در کنار سیرهٔ پیامبر و قرآن

از جملهٔ این کتاب‌های بزرگ
- «نهج‌البلاغه» از امام علی (ع)
- «صحیفهٔ سجادیه» از امام سجاد (ع)

مهم‌ترین مجموعه کتاب‌های دانشمندان اسلامی (کتب اربعه)
- «کافی» از کلینی
- «مَن لا یَحضره الفقیه» از شیخ صدوق
- «تهذیب» از شیخ طوسی
- «استبصار» از شیخ طوسی

۴- تربیت شخصیت‌های اسلامی

ـ ائمهٔ اطهار (ع) شخصیت‌های برجسته‌ای تربیت کردند که در علم، ایمان، تقوا و جهاد در راه خدا سرآمد انسان‌های زمان خویش بودند.

نمونه‌هایی از شخصیت‌های اسلامی

ـ یاران برجستهٔ رسول خدا (ص) مانند سلمان فارسی، عمار، ابوذر و مقداد پس از رحلت پیامبر (ص)، گرد امام علی (ع) جمع شدند.

ـ امام علی (ع) انسان‌هایی دانشمند، مجاهد و صاحب فضیلت که در پایه‌گذاری فرهنگ اسلامی نقش برجسته‌ای داشتند، تربیت کرد.

برخی از شاگردان و یاران امام علی (ع)
- اویس قرنی، کمیل بن زیاد، میثم تمار و رُشَید هِجری ← پیشروان عرفان و معنویت
- عبدالله بن عباس ← مفسّر قرآن کریم
- مالک اشتر و محمد بن ابی‌بکر ← پیشتازان جهاد و مبارزه

@KonkurVIPBook

- اسامی ۱۷۰ نفر از شاگردان امام سجاد (ع) یا راویان حدیث ایشان، در تاریخ ثبت شده است.
- شاگردان برجستهٔ امام سجاد (ع): ابوحمزهٔ ثمالی و سعیدبن جبیر
- دوران امام باقر (ع)، عصر شکل‌گیری و حضور اندیشه‌های گوناگون و مذاهب مختلف در جامعه بود.
- ائمهٔ اطهار (ع) به تربیت افراد متخصص، در زمینه‌های اعتقادی، علمی و فقهی اقدام کردند.

شاگردان غیرشیعی ائمهٔ اطهار (ع):
- ابوحنیفه ← امام مذهب حنفی
- محمدبن ادریس ← امام مذهب شافعی
- مالک‌بن انس ← پیشوای مذهب مالکی
- سفیان ثوری

سؤال متن ۱۲۲

امامان بزرگوار علیهم‌السلام در آن شرایط سخت چگونه مسئولیت‌های مربوط به مرجعیت دینی را به انجام رساندند؟
با تعلیم و تفسیر قرآن کریم، حفظ سخنان و سیرهٔ پیامبر (ص)، تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو و تربیت شخصیت‌های اسلامی، مسئولیت‌های مربوط به مرجعیت دینی را به انجام رساندند.

✪ **اقدامات ایشان چه تأثیری در جامعهٔ اسلامی داشت؟** حقیقت اسلام برای جویندگان حقیقت آشکار شد. جویندگان حقیقت به تعلیمات اصیل اسلام دست یافتند و این اقدامات ذخیرهٔ بزرگی از علم ودانش برای آیندگان پدید آورد.

تفکر در حدیث ۱۲۳

۱- با تأمل در ... .
الف) گستردگی باطل و پنهان شدن حقیقت
ب) رواج دروغ بر خدا و پیامبر (ص) و بی‌ارزش شمردن قرآن
ج) در حاشیه و انزوا قرار گرفتن خوبی‌ها و نیکی‌ها و شایع شدن گناه و فساد

۲- برای نجات از ... ؟ شناسایی پشت‌کنندگان به صراط مستقیم و پیمان‌شکنان و فراموش‌کنندگان قرآن و طلب همهٔ اینها از اهلش، آنان که نظر و حکمشان، بیانگر دانش آنهاست و هرگز با دین خدا مخالف نمی‌کنند و اختلافی در دین ندارند.

۳- فکر می‌کنید مصداق ...؟ امامان بعد از ایشان (ع)

بررسی کنید ۱۲۹

در درس قبل ...؟ اقدام اول؛ یعنی تعلیم و تفسیر قرآن کریم، پاسخگوی مشکل تحریف اندیشه‌های اسلامی بود و همچنین سبب شد که مردم، شخصیت‌ها و الگوهای غیر قابل اعتماد را بهتر بشناسند و به تفسیر و برداشت آنان از قرآن کریم اعتماد نکنند.
اقدام دوم؛ حفظ سخنان و سیرهٔ پیامبر سبب شد که آثار ناگوار ممنوعیت نقل احادیث پیامبر اکرم (ص) کمتر شود. همچنین باعث شد که مردم، تفاوت‌های رهبری و حکومت رسول خدا (ص) با حاکمان جور را درک کنند و این حکومت‌ها را نمونه‌های رهبری اسلامی نشمارند.
اقدام سوم؛ یعنی تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو، هم اقدامی در مقابل تحریف در معارف بود و هم اقدامی در برابر ظهور شخصیت‌های غیر قابل اعتماد.
اقدام چهارم؛ یعنی تربیت شخصیت‌های اسلامی، اقدامی بود در مقابل ظهور شخصیت‌ها و الگوهای غیر قابل اعتماد و نامناسب.

ارزشیابی مستمر

الف) احادیث: (۱ نمره)

۱ **پیش‌بینی امیرالمؤمنین(ع) که مسلمانان به جهت عدم توجه به هشدارهای وی به آن دچار شدند چه بود؟**

۲ **خداوند دربارهٔ کلمهٔ «لا اله اِلّا الله» چه می‌فرماید؟** (زابل ـ مدرسهٔ رضوان ـ خرداد ۹۷)

ب) درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر را مشخّص کنید. (۰/۵)

۳ **در نتیجهٔ اقدام برای حفظ سخنان و سیرهٔ پیامبر(ص)، مشتاقان معارف قرآنی توانستند از معارف قرآن بهره ببرند.**
☐ درست ☐ نادرست

۴ **بعد از رحلت پیامبر(ص) نوشتن احادیث ادامه پیدا کرد.** (رباط کریم ـ مدرسهٔ شهیدان تقی‌زاده ـ خرداد ۹۷)
☐ درست ☐ نادرست

ج) عبارت زیر را با کلمه‌های مناسب کامل کنید. (۰/۵)

۵ **کتاب‌های ..... و ..... از شیخ طوسی است.** (چهارمحال و بختیاری ـ مدرسهٔ شاهد لردگان ـ خرداد ۹۸)

د) گزینهٔ مناسب را انتخاب کنید. (۱)

۶ کتاب «کافی» از «کتب اربعه» مربوط به کدام‌یک از نویسندگان زیر است؟

الف) شیخ صدوق　　ب) شیخ طوسی　　ج) کلینی　　د) علّامه طباطبایی

۷ کدام‌یک از شخصیت‌های زیر، از یاران برجستهٔ رسول اکرم (ص) بود؟

الف) مقداد　　ب) محمدبن ابی بکر　　ج) ابوحمزهٔ ثمالی　　د) اویس قرنی

هـ) به سؤال‌های زیر پاسخ دهید.

۸ نحوهٔ برخورد بنی‌امیه با اهل بیت گرامی پیامبر (ص) به چه شکلی بوده است؟ (۱)

۹ ✪ اقدامات مربوط به مرجعیت دینی امامان (ع) را نام ببرید. (سه مورد) (۱/۵)

۱۰ دوران امام باقر (ع) به بعد را از جهت مرجعیت دینی مختصراً توضیح دهید. (۱)

۱۱ ✪ نتیجهٔ عملی تعلیمات گران‌قدر ائمهٔ اطهار (ع) را بنویسید. (۱/۵)

۱ بنی‌امیه بر مردم حاکم شدند و دنیای اسلام تا حدّ زیادی به دوران جاهلیت بازگشت. (۰/۵) ۲ کلمهٔ «لا اِلٰهَ اِلّا اللّٰهُ» قلعهٔ محکم من است، هر کس به این قلعهٔ محکم من وارد شود، از عذاب من در امان می‌ماند. (۰/۵) ۳ نادرست (۰/۲۵) ۴ نادرست (۰/۲۵) ۵ استبصار (۰/۲۵) - تهذیب (۰/۲۵) ۶ گزینهٔ «ج» (۰/۵) ۷ گزینهٔ «الف» (۰/۵) ۸ آنان به نام اسلام و جانشینی پیامبر (ص)، اهل‌بیت گرامی ایشان (ع) و مجاهدان راه حق را یا شهید کردند، یا به زندان انداختند، یا در سخت‌ترین شرایط زندگی قرار دادند. (۱) ۹ ۱- تعلیم و تفسیر قرآن کریم (۰/۵)، ۲- حفظ سخنان و سیرهٔ پیامبر (ص) (۰/۵)، ۳- تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو (۰/۵) ۱۰ دوران امام باقر (ع) به بعد، عصر شکل‌گیری و حضور اندیشه‌های گوناگون و مذاهب مختلف در جامعه بود (۰/۵) به‌گونه‌ای که حتی منکران خدا به ترویج افکار خود می‌پرداختند. (۰/۵) ۱۱ تعلیمات گران‌قدر ائمهٔ اطهار (ع) ذخیرهٔ بزرگی از علم و دانش دین برای آیندگان پدید آورد (۰/۵) که مجتهدان و دانشمندان در همهٔ زمان‌ها بتوانند از این ذخیرهٔ بزرگ استفاده کنند (۰/۵) و احکام اسلام را مطابق با زمان برای مردم بیان نمایند. (۰/۵)

درس ۱۱: جهاد در راستای ولایت ظاهری

مفاهیم آموزشی

هدف درس: تبیین اصول کلی امامان (ع) در مبارزه با حاکمان و موانع تشکیل حکومت اسلامی توسط امامان (ع)

- از مسئولیت‌های پیامبر اکرم (ص) که برعهدهٔ امامان (ع) قرار گرفت، ولایت ظاهری و تشکیل حکومت بود.
- امامان (ع) می‌بایست پس از رسول خدا (ص) رهبری جامعه را برعهده می‌گرفتند و قوانین اسلام را اجرا می‌کردند.
- پیامبر (ص) به دستور خداوند، امیرالمؤمنین و یازده تن از فرزندان و ذرّیهٔ آن بزرگوار را به عنوان جانشین خود معرفی کرده بود.

علت مبارزهٔ امامان با حاکمان زمان خود

- اوّل: آنکه رهبری و اداره جامعه از جانب خدا به آنان سپرده شده و لازم بود تا
  - برای انجام وظیفهٔ رهبری به پا خیزند.
  - در صورت وجود شرایط، حاکمان غاصب را برکنار کنند.
  - حکومت مسلمانان را برعهده بگیرند و قوانین اسلام را اجرا کرده و عدالت را برقرار سازند.
- دوم: ازآن جهت که این حاکمان غاصب، قوانین اسلام را زیرپا می‌گذاشتند و به مردم ستم می‌کردند؛ امامان وظیفه داشتند تا
  - براساس اصل امر به معروف و نهی از منکر با حاکمان مقابله کنند.
  - مانع زیرپا گذاشتن قوانین اسلام شوند.
  - از حقوق مردم دفاع نمایند.

اصول کلی امامان در مبارزه با حاکمان

۱- **عدم تأیید حاکمان:**
- امامان هیچ‌یک از حاکمان غاصب عصر خویش را به عنوان جانشین پیامبر (ص) تأیید نمی‌کردند.
- امامان، تفاوت‌های اخلاقی و رفتاری حاکمان را در نظر می‌گرفتند و اگر حاکمی در موردی بر طبق دستور اسلام عمل می‌کرد، عملش را تأیید می‌کردند، اما در غصب خلافت و جانشینی رسول خدا (ص) همه را یکسان می‌دیدند.

۲- **معرفی خویش به عنوان امام برحقّ:** به‌گونه‌ای که مردم بدانند تنها آنها جانشینان رسول خدا و امامان برحقّ جامعه‌اند.

۳- **انتخاب شیوه‌های درست مبارزه:** متناسب با شرایط زمان؛ به‌گونه‌ای که
- تفکر اسلام راستین باقی بماند.
- به تدریج بنای ظلم بنی‌امیه و بنی‌عباس سست شود.
- روش زندگی امامان، به نسل‌های آینده معرفی گردد.